
АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА КРУИЗНАТА КОРАБОПЛАВАТЕЛНА ИНДУСТРИЯ И КРУИЗНИТЕ ПЪТУВАНИЯ В УСЛОВИЯТА НА COVID КРИЗА

Валентина Грънчарова

ANALYSIS ON THE STATE OF CRUISE SHIP INDUSTRY AND CRUISES IN THE CONDITIONS OF THE COVID CRISIS

Valentina Grancharova

Abstract: *The cruise ship industry is one of the most affected part of tourism sector worldwide after appearance of the coronavirus. The ban on cruise travel issued by the WHO in March 2020 hits not only to tour operators and cruise ship owners, but also reflected on shipbuilders. The article analyzes the state of cruise industry in the conditions of COVID crisis and give some directions for future efforts dealing with recovery and future development of the cruise sector.*

Keywords: *cruise shipping industry, cruise market, shipbuilding*

1. Въведение.

Спирането на круизните пътувания от средата на март до септември 2020 година заради COVID-19 реализира загуба в световен мащаб на 518 000 работни места и намаляване на приходите в сектора с близо 77 млрд. щатски долара. Въпреки положените усилия общият брой на круизните туристи за 2020 година е намалял с -80,6% спрямо предходната 2019 година [13].

В настоящата статия е направен анализ на развитието на круизната корабоплавателна индустрия през последното десетилетие и на промените, които настъпват в сектора през последните две години след появата на коронавируса.

2. Изложение.

2.1. Обща характеристика на круизния пазар

В световен мащаб круизната индустрия е един от най-динамично развиващите се сектори на туризма, осигурявайки през 2019 г. работни места на 1,8 милиона души по целия свят, а приходите от нея в глобалната икономика възлизат на 154 милиарда щатски долара.

Броят на ползвателите на круизния продукт за периода 2009-2019 година е нарастнал от 17,6 милиона круизни туристи на 29,7 милиона круизни туристи или общо с 69 % увеличение при среден годишен темп на растеж на 10-годишна основа от 5,4 %. През 2019 година броят на круизните туристи от континента Северна Америка, който остава с най-голям на круизния пазар (с дял от 52 %), се е увеличил с 8,2 % през 2019 година спрямо предходната година. В Европа увеличението на броя на круизните туристи е с 7,5 %, а останалата част от света отбелязва спад от -7,9% спрямо 2018 година.

14,2 милиона круизни туристи, представляващи 91% от круизните пътници от Северна Америка, са от Съединените Американски щати. Броят на пасажерите от Канада за 2019 година се е увеличил с 6,8 % спрямо 2018 г. (1,04 млн. туристи). Останалите 1,8 % или 280 000 круизни туристи са от другите държави на континента Северна Америка. Петте държави Бахамски острови, Коста Рика, Доминиканската република, Мексико и Панама представляват 81% от пътниците в тази категория. Освен че е най-големият консуматор на круизния продукт (с 46% от общия брой на

круизните туристи по света), САЩ е и най-големият пазар за круизни линии. Само за 2019 година от пристанищата на САЩ са били превозени приблизително 13,8 милиона души. През петте най-големи круизни пристанища на страната: Маями, Порт Канаверал, Порт Евърглейдс, Галвестън и Лонг Бийч, са преминали 68% от пасажерите през 2019 година.

За разлика от Северна Америка през последните 10 години броят на пасажерите от Европа е увеличил от 5,04 млн. души на 7,71 млн. души. Независимо от това относителният дял на пазара е намалял от 29 % през 2009 г. на 26 % през 2019 г. За същия период останалата част от света бележи значителен ръст (близо 200 %) както на броя на пътниците, така и на пазарния дял, съответно от 12% от световния круизен пазар или 2,15 млн. круизни туристи за 2009 година до 6,45 млн. или 22 % от круизния пазар за 2019 година. Най-силен ръст през периода 2009-2019 година бележат Австралия с 14,6% през 2015 г.(1,06 млн. круизни туристи) и Азия с 14,8 % (28,5 млн. круизни туристи) през 2018 година [9, 11].

2.2. Анализ на състоянието на круизната индустрия след появата на COVID-19

Появата на кризата, породена от COVID-19, и въведените ограничителни мерки довежда до драстично намаление на броя на круизните туристи до 5,769 милиона души през 2020 година След издаване на забраната за круизни пътувания през март 2020 година операторите на круизни линии се надяват да продължат своята дейност и забраната за организиране на круизни пътувания да бъде вдигната след няколко месеца. Затова те решават да позиционират своите кораби в близост до планираните им маршрути. Тъй като връщането на круизните пътувания за началото на летния сезон е отложено, пристанищата във Австралия и Нова Зеландия въвеждат забрана за посещение на круизни кораби. Компаниите, работещи в региона, започват да прегрупират своите кораби и да ги насочват към водите около Сингапур и Малайзия. Те се превръщат в новия център за изчакване на круизни кораби в Азия на компаниите „Princess Cruises“, „Costa Crociere“, „Aida Cruises“, „Celebrity Cruises“, „Royal Caribbean Cruise Line“ и „Norwegian Cruise Lines“. От корабите на „P&O Australia“ само корабът „Pacific Explorer“ остава на котва край Сингапур. Другите два кораба, „Pacific Dawn“ и „Pacific Aria“, отплават за Кипър, където остават на котва заедно с корабите на „Seabourn“ и „Princess Cruises“. Бахамските острови са друга част от света, където се концентрират голяма част от корабите на компаниите „Carnival Cruise Lines“, „Royal Caribbean Cruise Line“ и „Celebrity Cruises“. В крайбрежието на Кюрасао остават на котва корабите „Seabourn Sojourn“(Seabourn), „Norwegian Pearl“ (Norwegian Cruise Line) и „Coral Princess“(Princess Cruises).

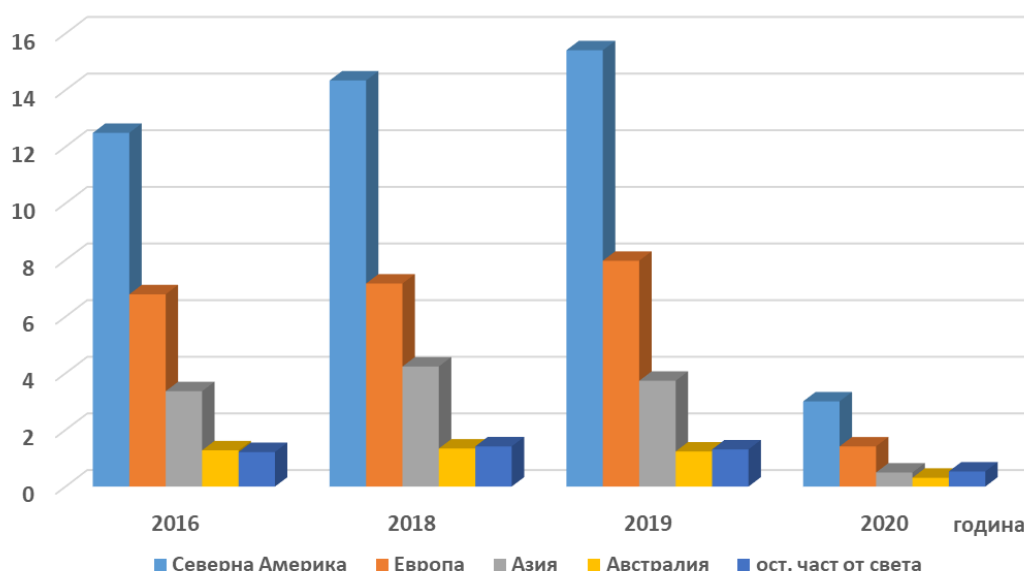
След успешно приключване на експерименталните пътувания с ограничен брой пътници при спазване на всички противоепидемични мерки по препоръка на Световната Здравна Организация през юли 2020 година някои от круизните оператори възобновяват своята дейност и предлагат круизи основно по линии в Европа, Азия и Южните части на Тихия океан. През август 2020 г. круизните кораби „Costa Deliziosa“(Costa Cruise), „Europa 2“(Harag-Lloyd) и „Grandiosa“(MSC) възобновяват своите пътувания с круизни туристи, а компанията „AIDA“ отлага своето връщане на пазара с кораба „AIDAmar“ до ноември 2020 г.[16]. Малките речни круизни кораби в Европа също започват да се връщат на круизния пазар.

За да намалят своите загуби, възлизащи на над 40 милиарда щатски долара, и да останат на пазара трите най-големи компании „Carnival Corporation“, „Norwegian Cruise Line Holdings“ и „Royal Caribbean Group“ предлагат в края на 2020 година т. нар. „пътуване до никъде“, представляващо кръгов круиз с едно и също начално и крайно

пристанище без слизване в друго пристанище. Компаниите започват да продават за скраб някои от по-старите си кораби, продават акции и облигации на своите дъщерни компании и се принуждават да теглят кредити, за да могат да посрещнат текущите си разходи. През последното тримесечие на 2020 година „Norwegian Cruise Line Holdings“ тегли кредит от 1,55 млрд. щатски долара, а „Royal Caribbean Group“ използва своят флот като гаранция за кредит на стойност 2,2 млрд. щатски долара.

Корабите на големи и малки круизни линии са изведени от експлоатация и продадени за скраб. Сред тях са корабите „Carnival Fantasy“, „Carnival Imagination“ и „Carnival Inspiration“ на „Carnival Cruise Line“, „Sovereign“, „Horizon“ и „Monarch“ на „Pullmantur“, „Costa Victoria“ на „Costa Crociere“, „Celebration“ на „Marella Cruises“. Компанията „Fred Olsen“ продава корабите „Boudicca“ и „Black Watch“ на турска компания и към настоящия момент те се използват като хотели за настаняване на работници. Едновременно с това тя закупува два от корабите на „Holland America Line“ („Amsterdam“ и „Rotterdam“) и ги въвежда в експлоатация през 2021 година за обслужване на нуждите на британския круизен пазар под имената „Bolette“ и „Borealis“ [5].

Данните от изследване на Международната асоциация на круизните линии (CLIA) показват, че круизните туристи през декември 2020 г. са били 4 000 души, главно от следните осем държави: САЩ, Канада, Австралия, Великобритания, Германия, Франция, Италия и Испания [12]. 74% от тях посочват, че планират следващ круиз през следващите няколко години, 2/3 тях имат намерение да използват круизен продукт в рамките на една година. Фигура 1 показва разпределението на броя круизни туристи по континенти през последните пет години (2016-2020 г.). От нея се вижда, че и през 2020 година най-големият консуматор на круизния продукт е населението на континентите Северна Америка и Европа.

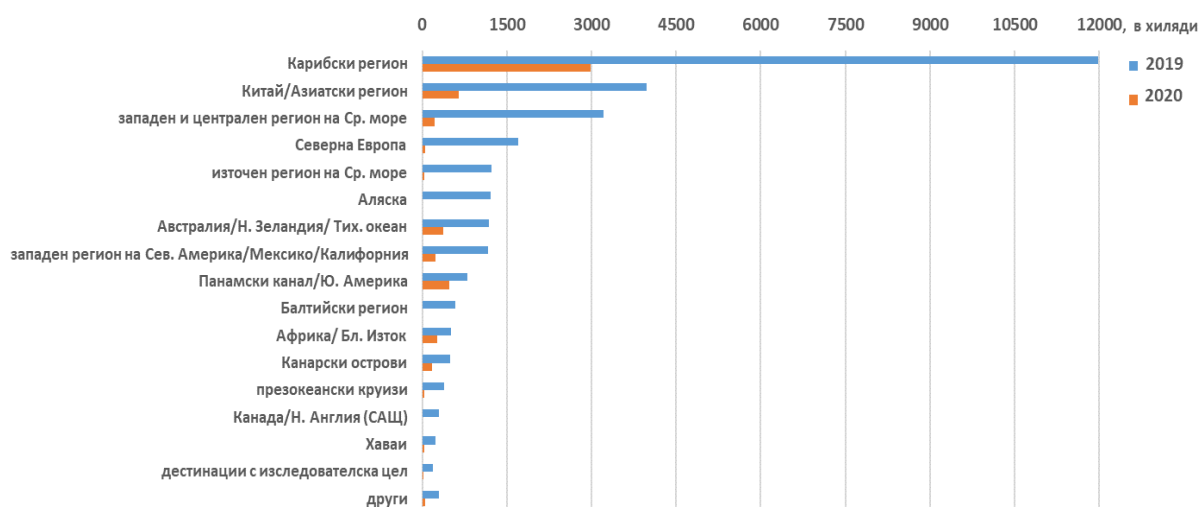

Фигура 1. Брой круизни туристи за периода 2016-2020 година в млн. души

Най-посещаваните дестинации през 2020 година са: Карибски регион от 2,986 млн. туристи (51,76 % от общия брой на круизните туристи), Китай/Азиатски регион – 643,1 хил. туристи (11,15 %) и Австралия и Н. Зеландия – 366 хил. туристи (6,34 %) (фиг. 2). Дестинации като Аляска, Балтийски регион и Канада/Н. Анлия (САЩ), които през 2019 година са били посещавани съотв. от 1,215 млн. души (4,1 % от общия брой

круизни туристи), 593,6 хил. души (2 %) и 301,7 хил. души (1,2 %), остават затворени за посещение през 2020 година. Относителният дял на круизните туристи в Средиземно море също е намалял от 10,82 % за 2019 година на 3,89 % (224,6 хил. круизни туристи). По отношение на продължителността на круизното пътуване в периода 2018-2020 година се забелязва нарастване на интереса към круизи с продължителност от 7 дни (46 %), следвани от круизите с продължителност 4-6 дни (27 %), а средната възраст на туристите е в групата 45-50 години (47 %) [10, 15].

През първите няколко месеца на 2021 година не се забелязва активност на пазара на круизните пътувания. След средата на годината се наблюдава плавно завръщане на круизния пазар на САЩ, Канада, Мексико и Карибите. За изминалото лято броят на пасажерите на международните круизни линии е достигнал едва 800 000 пътници [14].

Фигура 2. Разпределение на круизните туристи през 2019-2020 по дестинации

Според проучване, проведено в началото на лятото на 2021 година от международната застрахователна агенция „Battleface“, 39 % от американците са планирали международни пътувания за сезон есен/зима-2021/2022 година [8]. Разпределението по възрастови групи е както следва: 63 % от американците във възрастовата група 18-24 год., 51 % от групата 25-34 год. и по 31 % от американците на възраст 45-54 год. и 55-64 год. Най-желаните дестинации са: Мексико (13 %), Бахамските острови (9 %), Италия (9 %), Канада (7 %) и Германия (7 %). Мексико е популярна дестинация сред хората на възраст 35-44 години като почти една пета от тях (19 %) планират да посетят страната. От всички планирани в чужбина почивки 73% са с приключенски характер. 30% от анкетираните американци заявяват, че планират пешеходен туризъм в чужбина, посещение на къмпинг (18 %), риболов (22 %) и ветроходство (15 %). Възрастовата група от 25 до 34 години проявява най-голям интерес към пътувания с приключенски характер (20%), следвани от пътуванията с посещение на културни забележителности (17%), пътуванията за отдих и почивка (15%) и за посещение на близки и приятели (15%).

17 месеца след началото на пандемията туристическата индустрия все още търси начини да компенсира липсата на високоплатежоспособния американски турист [16]. Според “GlobalData” през 2020 г. 83% от всички пристигащи в Мексико са били от САЩ. Те са похарчили за почивката си в Мексико средно по 3 505 щатски долара на човек, следвани от жителите на Канада и Колумбия съответно със среден разход на

човек от 1576 щатски долара и 1286 щатски долара. Анализът показва, че вътрешните пътувания през 2021 г. все още доминират, но напредването на темпа на ваксинация по света ще позволи да се увеличи дела на пътуващите от САЩ. “GlobalData” прогнозира пълно възстановяване на нивата от преди пандемията до 2024 година. 58 % от туристите, които никога не са били на круизно пътуване споделят, че през следващите няколко години планират да направят своя първи круиз.

Според доклада на Европейската комисия по туризъм, въпреки високите нива на ваксинация в голяма част от западноевропейските страни и отпадане на част от ограничителните мерки с цел улесняване на пътуванията, възстановяването на европейския туризъм на нива от преди пандемията също не се очаква да стане преди 2024 г. Туристите, пристигнали в Европа от САЩ през 2021 г. са с 90 % по-малко в сравнение с 2019 г. Част от причините за бавното възстановяване на потока от туристи са непрекъснато променящите се ограничения и мерки в различните държави, което кара хората да се преориентират от пътувания на дълги разстояния към пътувания на близки разстояния, най-често в собствената си държава. Независимо от прогнозата, според която броят на туристите в Европа за 2021 г. ще бъде с 60 % по-малко, в сравнение с 2019 г., 2021 година се очаква да бъде по-добра във финансово отношение от предходната, когато броят на туристите е бил със 77% по-малко в сравнение с 2019 година.

Фигура 3. Условия за нормалното протичане на почивка

Резултатите от проведеното в началото на летния сезон изследване на туристическата и застрахователна компания “AllClear” във Великобритания показва, че 31 % от анкетиранияте заявяват своето желание за презокеански почивки за лятото на 2021 година, а 45 % от тях вече са планирали. Близо седем от десет анкетирани британци казват, че COVID кризата трайно е променила начина им на планиране на почивките през 2020 г. Безопасното пътуване до избраното място за почивка е на първо място като условие за нормално протичане на почивката пред цената и дестинацията и през настоящата 2021 година (фиг. 3) [7]. Затова хората са готови да похарчат средно по 25% допълнително за по-голямо покритие на медицинската си застраховка. 30 % от анкетиранияте предпочитат почивка в страната, защото тя е по-безопасна и защото при международните пътувания постоянно има промени в ограниченията заради COVID кризата. Предпочинаните варианти за организиране на почивка от тях са: на плаж

(41%), в градски условия (32%), на хотел (24%), пешеходен туризъм (17%), наемане на вила или частна къща (17 %). Водени от нагласата на пазара във Великобритания през 2021 година повечето круизни оператори отново залагат на кръгови круизи покрай бреговете на острова (Таблица 1) [19].

Засилен интерес към почивките в страната се забелязва и на германския туристически пазар, който е вторият по големина в Европа. След премахването на ограниченията за предвижване, свързани с Covid-19, Германската железопътна компания “Deutsche Bahn” (DB) отбеляза значително увеличение на приходите от пътници и товари едва през второто тримесечие на 2021 г. (с 50 % повече спрямо 2020 г.) През първата половина на 2021 г. около 480 милиона пътници са използвали услугите на железопътната компания, което е по-малко в сравнение със същия период през миналата година (663 млн. души) и далеч от стойностите преди пандемията, когато само през първата половина на 2019 г. над един милиард души се използвали услугите на железопътната компания [6]. Превозите на дълги разстояния за посочения период са намалели с 34 %. Компанията прогнозира да приключи финансовата 2021 година със загуби от близо 2 млрд. евро заради блокирането на транспортния сектор в началото на годината.

Таблица 1. Круизни пътувания, разработени за круизния пазар във Великобритания

Круизна линия	Маршрут	Период	Базово пристанище	Кораб/брой пътувания	Максимален брой пасажери	Продължителност	Ваксинация
Fred. Olsen	крайбрежно плаване около Великобритания и Норвегия	5.07-24.08	Dover и Liverpool	Balmoral - 2 Bolette - 3 Borealis - 6	1 335 1 338 1360	3-7 дни	Всички пасажери
P&O Cruises	крайбрежно плаване покрай Шотландия, южната част на Англия, и Франция	27.06-18.09	Southampton	Britannia -25 Iona - 7	3 647 5 200	3-7 дни	Всички пасажери
Princess Cruises	крайбрежно плаване покрай Великобритания и по избран маршрут	31.07-28.09	Southampton	Regal Princess -14 Sky Princess - 8	3 600 3 600	3-7 дни	Всички пасажери
MSC Cruises	крайбрежно плаване покрай Великобритания и посещения на пристанища	от 20.05	Southampton, Liverpool и Greenock	MSC Virtuosa – 35	6 334	4-7 дни	Не е задължителна.
Cunard	крайбрежно на Великобритания	19.05-01.10	Southampton	Queen Elizabeth -13	2 081	3-12 дни	Всички пасажери
Celebrity Cruises	крайбрежно плаване покрай Великобритания и по избран маршрут	03-07-29.10	Southampton	Celebrity Silhouette -8	2 886	3-8 дни	Всички пасажери
Saga Ocean	крайбрежно плаване покрай Великобритания до фьордите на Норвегия	27.06-26.07	Southampton	Spirit of Discovery - 4 Spirit of Adventure - 1	999 999	6-15 дни	Всички пасажери
Royal Caribbean	крайбрежно плаване покрай Великобритания и посещения на пристанища	от 07.07	Southampton	Anthem of the Seas -10	4 905	4-8 дни	Всички пасажери над 18 г.
Virgin Voyages	крайбрежно плаване покрай Великобритания и посещения на пристанища	от 06.08	Southampton	Scarlet Lady - 6	2 700	3-4 дни	Всички пасажери над 18 г.
Disney Cruise Line	крайбрежно плаване покрай Великобритания и посещения на пристанища	15.07-1.10	Liverpool, Southampton, Newcastle и London Tilbury	Disney Magic -10	2 700	2-4 дни	Всички пасажери над 18 г.

2. 3. Насоки за развитие на круизната корабоплавателна индустрия

До началото на 2022 година се очаква общият брой на пуснатите в експлоатация нови круизни кораби да достигне двадесет, с което флотилията от круизни кораби в действие ще нарастне до 270(Таблица 2). През годината са подписани договори за построяването на 24 нови кораба със срок на пускане в експлоатация до 2027 г. като 49 % от тях ще използват за гориво втечен природен газ(LNG) [4, 13].

Първият кораб за 2021 година, “MSC Virtuosa”, е въведен в експлоатация на 20 май в Southampton. Той е с брутотонаж 181 541 GT и може да превозва на борда си 6

334 круизни туристи, обслужвани от 1 704 души персонал. Оборудван е със система за селективна каталитична редукция, която помага за намаляване на емисиите на азотен оксид с 80 %, в комбинация със затворена система за почистване на отработените газове за намаляване на емисиите на сяра в атмосферата с 97 %. Системата ще може да работи и на брегово захранване, когато кораба се намира в пристанище. През месец август 2021 г. влезе в експлоатация корабът „Iona“, който се движи с втечен природен газ (LNG). Поръчаният през септември 2016 година за британския пазар круизният кораб не отделя вредни емисии на серен диоксид и сажди във въздуха. Построен е в корабостроителницата „Mayer Werft“ в Papenburg, Германия по поръчка на „P&O Cruises“, дъщерно дружество на „Carnival Corporation“. Корабът „Iona“ е със следните характеристики: 184 089 GT, максимален капацитет пасажери – 5206 души, обслужващ персонал – 1704 души.

Независимо от трудностите, които круизната индустрия среща при работата си в условията на COVID криза, тя запазва насоките си към устойчиво развитие и безопасност. През изминалата 2020 година са инвестирани 23,5 милиарда долара в редица технологии за опазване на околната среда и намаляване на вредното въздействие на въглеродните емисии с 40% до 2030 г. спрямо стойностите от 2008-ма година. Други екологични нововъведения, които ще бъдат внедрени в поръчаните за строителство кораби, са: EGCS, системи за пречистване на отпадъчните води от вредни вещества, системи, които могат безпроблемно да работят с бреговото захранване в пристанища. В момента 96 % от новопостроените и въведени в експлоатация круизни кораби разполагат с EGCS система (или общо 69 % от световния корабен флот), 58 % от тях имат системи, функциониращи нормално с брегово захранване при престой в пристанища (32% от световния флот като 25 % от него предстои да бъде преоборудван), а 99 % разполагат със системи за пречистване на отпадъчните води от вредни вещества (или 78,5% от световния флот).

Таблица 2. Нови кораби, въведени в експлоатация до октомври 2021 година

Кораб	Тонаж, GT	Макс. брой пасажери	Макс. брой обл. персонал	Дата на пускане в експлоатация	Круизна линия
MSC Virtuosa	181 541	6 334	1 704	20.May.21, Southampton	MSC Cruises
Spirit of Adventures	58 250	999	540	26.Jul.21, Tilbury	Saga Ocean
Scarlet Lady	110 000	2770	1 160	06.Aug.21, Portsmouth	Virgin Voyages
Iona	184 089	5206	1 762	07.Aug.21, Southampton	P&O Cruises
Rotterdam	99 935	2 668	1 053	20.Oct.21, Amsterdam	Holland America Line

Операторите на круизните линии „Mediterranean Shipping Cruises“ (MSC), „Carnival Cruise Line“ и „Royal Caribbean Cruise Line“ планират въвеждане на 12 нови маршрута през 2022 година. Разработените нови круизни линии са според последните изисквания на СЗО и са с продължителност не повече от 7 дни [17]. Друго изискване е на борда на кораба по възможност да се извършват само безконтактни плащания, като при предлагането на всички дейности и организирането на мероприятия задължително се спазват всички хигиени и здравни препоръки на СЗО. Храната на круизните туристи

ще бъде сервирана лично от персонала и няма да има бюфети на самообслужване по време на плаване.

Все по-често потребителите на круизния продукт търсят дестинации извън пиковия сезон на предлагане на по-ниска цена като например маршрути до Аляска в периода около Нова година. Организирането на частни екскурзии за малки групи от хора предлагат на пасажерите допълнителни развлечения и вълнуващи преживявания. Разработването на менюта, ориентирани към здравословното хранене и начин на живот, все повече навлиза като тенденция в съвременните круизи. Лесната достъпност на обществените пространства допълнително създава възможност за безпроблемно да преминаване от едно място към друго, което прави лесни общуването и социализацията на круизните пътници.

Самостоятелното пътуване започна да придобива популярност. В отговор на тази необходимост круизните линии предлагат наемаене на стандартна каюта за двама от самостоятелно пътуващи туристи при специални условия и цени, без допълнително оскъпяване на круиза. Според едно от последните проучвания 3/4 от жените искат да пътуват самостоятелно. Затова този вид пътувания могат например да бъдат ориентирани спрямо нуждите и желания на фирми, в които преобладаващата част са жени или са управлявани от жени, специални събития за жени на круизни кораби, като изложби, панелни дискусии и екскурзии до фирми, управлявани от жени.

Нашето съвремие се характеризира с нарастващ брой заплахи за човешката сигурност [3]. В процеса на своето развитие държавите все повече зависят от високите технологии, включително компютърните, с които в голяма степен е свързано управлението на жизненоважни обекти от националната инфраструктура [1]. Водени от това круизните компании непрекъснато инвестират в изграждането на най-съвременни технологии за комуникация и връзка на борда на своите кораби, осигуряващи необходимата защита и сигурност на своите ползватели, особено срещу кибер атаки. Сред честите причини за тях са слабости в операционните системи и възможностите за неотроризиран достъп в компютърните мрежи за управление на критичната инфраструктура [2]. Благодарение на достъпните интернет комуникации, пасажерите могат да получават и изпращат съобщения или да направят резервации за посещение на дадени обекти на борда на кораба (ресторанти, кино, спа центрове, различни атракциони) или на забележителности в следващото за посещение пристанище още докато са в открито море.

Въвеждането на “smart” услугите на море е друго иновативно решение, предлагащо съвременен атрактивен начин за настаняване и възможност за виртуална разходка в различните категории каюти и на всички общодостъпни за пасажерите места на борда на кораба, дигитално управление на осветлението и техниката в каюта, като и персонално обслужване от т. нар. “виртуални асистенти”.

Круизните туристи ще могат да се регистрират при качване на борда “online” като използват мобилните си устройства. С тях ще могат да си отключват каютите, да включват осветлението и уредите в нея. Освен с мобилните устройства круизните туристи могат лесно да бъдат обслужвани и чрез използването на гривна с вграден чип. С нея пасажерите ще могат да отключат кабината си, да си поръчат храна или напитки на борда например докато са на шезлонга пред басейна, да си резервират билети за дадено културно-развлекателно събитие или екскурзия на брега.

3. Изводи

Възстановяването на круизната индустрия върви с бавни темпове, защото 21 % от основните туристически дестинации остават отворени все още само за местния туристически пазар. Неравномерността при темпа на ваксиниране в отделните страни и континенти, появата на нови мутации на вируса допълнително усложнява процеса. От ООН прогнозираят, че загубите за световната икономика от туризъм ще достигнат през тази година два трилиона щатски долара.

През последните месеци вниманието на круизната индустрия е насочено основно към засилване на мерките за предотвратяване на разпространението на коронавируса и опазване на здравето на хората, използващи круизния продукт. „Norwegian Cruise Line” и „Carnival Corporation” започват да предлагат круизи само за ваксинирани пътници, които могат да бъдат на борда без маски, да посещават всички обществено достъпни места на борда и да участват в организирани мероприятия на брега. Обслужващият персонал също трябва да е с напълно завършен ваксинационен цикъл.

Отстъпвайки пред страха от бъдещо затваряне заради варианта „Delta +“, през юли 2021 година „Carnival Cruise Line” ограничава до края на октомври своите круизи от базовите си пристанища във Флорида само за ваксинирани пътници. Те трябва да си направят три дни преди качване PCR тестове и да носят задължително маски във всички общи части.

Вторият по-големина играч на круизния пазар във Флорида, „Royal Caribbean Group”, обяви през август 2021 година своето намерение постепенно да възобнови линиите си в Аляска, Азия, Карибите и Европа и да пусне в експлоатация всичките си 26 презокеански круизни кораба до пролетта на 2022 година, напълно оборудвани според мерките за здраве и безопасност на СЗО [18]. Компанията изисква от пасажерите носене на маски в общите пространства като 95 % от пасажерите трябва да са напълно ваксинирани, а останалите могат да се качат на борда с тестове.

За да възвърнат интереса към круизните пътувания операторите на круизни линии се насочват към:

- разработването и предлагането на самостоятелни и кръгови круизи на туристическите пазари, където са съсредоточени основните консуматори на круизния продукт;
- прилагането на концепцията "частен остров", която освен, че намалява разходите на круизните линии, внася усещане за сигурност и безопасност на пасажерите по време на посещение на културни забележителности и по време на престоя им на сушата;
- използването на дигиталните и информационни технологии за улесняване на обслужването на круизните туристи при спазване на необходимите хигиенни мерки.

Използвана литература:

1. ДИМИТРОВ, Н., *Системен подход към критичната инфраструктура*. 2019, Варна: ВВМУ "Н. Й. Вапцаров". ISSN 978-619-7428-40-7
2. НИКОЛОВ, Ж. Някои аспекти на киберсигурността на критичната инфраструктура в крайбрежната зона. *Известия на Съюза на учените – Варна, серия „Морски науки”*. Варна: Съюз на учените – Варна, 2019, 3-6. ISSN 1314-3379
3. КАРАДЕНЧЕВА, А. Хуманитарната криза като една от най-тежките за човечеството ситуации. *e-JOURNAL VFU*, Варненски свободен университет "Черноризец Храбър". Варна, 2020, 13. ISSN 1313-7514. [Accessed 29 October 2021]. Available from: https://ejournal.vfu.bg/bg/politicheski_nauki.html.

4. A New cruise ships for 2021 [online]. 2021 [Accessed 29 October 2021]. Available from: <https://www.bolsovercruiseclub.com/new-ships/>
5. BAILEY, J., *Boudicca & Black Watch Are Heading To Turkey*. 2020. University of Delaware. [Accessed 29 October 2021]. Available from: <https://www.cruisecapital.co.uk/boudicca-black-watch-are-heading-to-turkey/>
6. BULLOCK, C., German rail service sees upward trend as travel returns [online]. 2021 [Accessed 29 October 2021]. Available from: <https://www.itij.com/latest/news/german-rail-service-sees-upward-trend-travel-returns#article-author-0>
7. BULLOCK, C., Third of Brits want to go abroad this summer[online]. 2021 [Accessed 29 October 2021]. Available from: <https://www.itij.com/latest/news/third-brits-want-go-abroad-summer>
8. BULLOCK, C., *US travellers keen to go on adventure trips* [online]. 2021 [Accessed 29 October 2021]. Available from: <https://www.itij.com/latest/news/us-travellers-keen-go-adventure-trips>
9. CLIA, *Europe Market Report 2018*. Washington, 2019
10. CLIA, *Cruise trends & industry outlook 2019*, Washington, 2020
11. CLIA, *The Economic Contribution of the International Cruise Industry Globally in 2019*. Washington, 2020
12. CLIA, *Global Passenger Report 2020*. Washington, 2021
13. CLIA, *2021 State of the Cruise Industry*. Washington, 2021
14. CLIA welcomes the restart of international cruise [online]. 2021 [Accessed 29 October 2021]. Available from <https://cruising.org/en-gb/news-and-research/press-room/2021/july/cliawelcomes-therestart-of-international-cruise>
15. FCCA, *Cruise Industry Overview 2018*, Florida, 2019
16. GOLLAN, D., Where are all the cruise ships? [online]. 2021 [Accessed 29 October 2021]. Available from: <https://www.forbes.com/sites/douggollan/2020/08/10/where-are-all-the-cruise-ships/>
17. KORCOK, M., International cruise industry restarts [online]. 2021 [Accessed 29 October 2021]. Available from: <https://www.itij.com/latest/long-read/international-cruise-industry-restarts>
18. SMITH, E., Royal Caribbean announces full return by 2022 [online]. [Accessed 29 October 2021]. Available from: <https://www.cruise118.com/news/royal-caribbean-announces-full-restart-plans/>
19. SMITH, E., Summer 2021 UK Coastal Cruises [online]. 2021 [Accessed 29 October 2021]. Available from: <https://www.cruise118.com/news/summer-2021-uk-coastal-cruises/>

За контакти:

доц. д-р инж. **Валентина Владимирова Грънчарова**
 Висше военноморско училище “Н. Й. Вапцаров“
 гр. Варна, ул. „Васил Друмев“ №73
 e-mail: v.grancharova@nvna.eu, grancharova.v@abv.bg